

D' "ajudar" a "assumir": Perspectives professionals sobre pares i mares que cuiden

Aquesta publicació forma part del conjunt de Publicacions AFIN dedicades al projecte d'investigació RecerCaixa: "Homes cuidadors: Reptes i oportunitats per reduir les desigualtats de gènere i afrontar les noves necessitats de cura".

Nombrosos estudis quantitatius a Espanya indiquen que les dones empenen el doble de temps que els homes en tasques relacionades amb la cura dels fills/es i la llar. El 2001, un estudi comparatiu d'entre 22 països, va concloure que els tres països en els quals els homes participaven menys en el treball familiar eren els coreans, els japonesos i els espa-

nyols. Després de l'exposició d'aquestes dades, resulta paradoxal que, en un estudi de 2015, el 64% de la població espanyola es declarés partidària d'un model igualitari de família, quan les Estadístiques de Empleo del Tiempo de l'INE (2009-2010) indicaven que les dones dediquen a les tasques domèstiques una mitjana de 4,29 hores diàries, mentre que els homes, 2,32 hores, la qual cosa coincideix també amb les Estadístiques dels Usos dels Temps de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

No obstant això, existeix un buit en estudis sobre coresponsabilitat des d'una perspectiva qualitativa

Direcció publicació:

Diana Marre
i Beatriz San Román

Continguts d'aquest número:

Alicia Paramita Rebuelta Cho

Imatges:

Sara Cendán Masip (SACEMA)

Coordinació:

Victòria Badia

Traducció:

Victòria Badia

Difusió:

Maria Galizia

Maquetació:

Marta Mayoral

Subscripció i contacte:

gr.afin@uab.cat

ISSN: 2013-2956

GRUP D'INVESTIGACIÓ
Universitat Autònoma de Barcelona

Amb el suport de:

recerCaixa

ACUP ASSOCIACIÓ CATALANA
D'UNIVERSITATS PÚBLIQUES

a Espanya. Algunes autores han fet palesa la necessitat d'aquests estudis per a una comprensió més minuciosa i detallada de les negociacions i els motius de distribució de les tasques de cura entre mares i pares. El 2005, un estudi fet a Madrid mostrà que els homes havien començat a sumar-se més a algunes tasques que abans solien fer solament les dones, en aquest cas: cuinar. El que suposava un augment en la participació de la cura dels fills i filles. D'altra banda, un estudi del 2010 analitzà els processos de negociació de les tasques de la llar i mostrà que es produeixen nombrosos conflictes entre homes i dones per consensuar solucions satisfactòries per a ambdós segons en quines feines.

Així, continuant amb un tema que hem anat tractant en els mesos anteriors, aquest número aporta un nou enfocament necessari per dos motius. El primer: oferir la perspectiva dels propis professionals que tracten diàriament nens, nenes, adolescents i famílies; i el segon: contribuir a l'augment d'estudis qualitatius espanyols en aquest camp.

Entrevistant un total de dues psicopedagogues-logopedes, un pediatra, una ginecòloga, un psiquiatra, una terapeuta

ocupacional i cinc psicòlegs/es clínics, cal ressaltar que aquests professionals solen atendre persones de diferents nivells adquisitius i diversitat cultural de la província de Barcelona, la qual cosa ens proporciona una visió encara més general sobre com perceben la distribució de les tasques de cura entre els pares i les mares de les famílies que atenen cada dia.

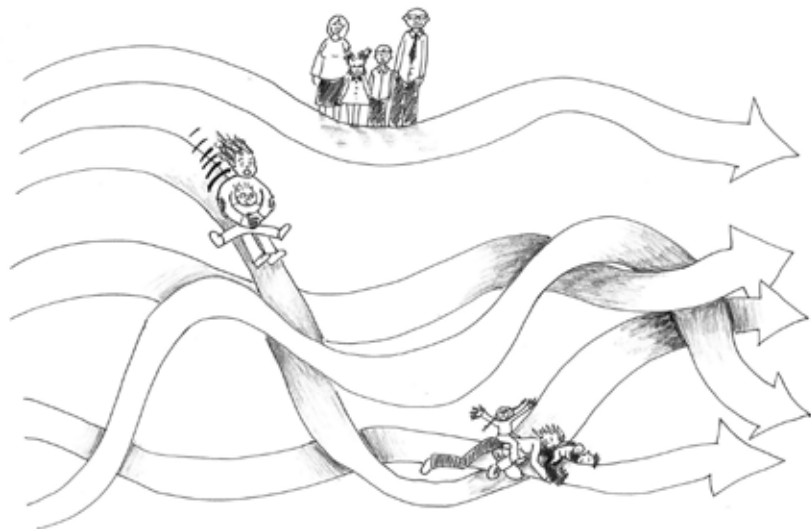
Principalment parlem de parelles heteroparentals, essent aquest model de parella el més habitual a les consultes dels i les professionals entrevistats. En relació a la utilització dels diversos temps que empren pares i mares en qüestions relacionades amb la cura dels seus fills i filles, assenyalat anteriorment i també en anteriors Publicacions AFIN (Alvarez 2016, Isern i Rivera 2016, Arias i Compagnucci 2016, Bodoque et al. 2017), els i les professionals corroboren que la participació dels homes ha augmentat respecte a fa uns anys. Tanmateix, apunten que generalment el que s'ha produït és un increment de l'"ajuda" en la cura dels fills/es i en les tasques de la llar, la qual cosa no significa, remarquen, que aquests "assumeixin" totes aquestes qüestions com a funcions "seves", tal com habitualment sí

ho fan les mares. És a dir, el fet que els pares ajudin més no significa que se'n responsabilitzin al mateix nivell que les mares, les quals sembla que segueixen sent les principals cuidadores. Això sí, reconeixen que hi ha hagut un canvi generacional remarcable, però que encara està lluny de l'equitat.

En què consisteix pels i per les professionals "cuidar"?

Cuidar algú va lligat a "responsabilitzar-se'n". Cuidar un fill/a significa responsabilitzar-se del seu benestar quant al pla físic i a l'emocional. Per tant, la persona que més

cuida seria aquella que més es responsabilitza o més temps de "qualitat" dedica a aconseguir aquest benestar en els dos plans: que el nen/a estigui sà i sigui feliç.

Per entendre'ns, dins del pla físic hi entrarien qüestions vinculades al benestar corporal del fill/a. Per exemple, tenir cura d'una bona alimentació, portar-los al metge, demanar permís a la feina si fos necessari, que prenguin la medicació i controlar que tinguin totes les vacunes, etc. Altrament, en el pla emocional s'inclourien aspectes lligats al benestar mental del fill/a. Per exemple, temes vinculats a l'escola, les notes, la relació amb els seus companys/es i professors/es, al

fet d'assistir a les reunions de pares i mares, a les festes de fi de curs, combatre els seus complexos, pors i inseguretats, voler portar-los als especialistes en cas de necessitar-ho i implicar-se a fons en les recomanacions proposades per resoldre tots aquests problemes.

Es poden identificar diversos paràmetres que mesuren el grau de cura en què es troben pares i mares en relació a la llar i als fills i filles. Entre els quals estarien: el temps, la iniciativa i el puzzle constant en la ment del cuidador/a.

El temps

Aquest comprèn dues cares d'una mateixa moneda. Per una part, hi hauria el temps que es passa amb els fills/es i, per l'altra, el temps que es passa fora de l'anterior en qüestions relacionades amb els fills/es. En el primer cas, els i les professionals observen que els pares: acostumen a voler passar més temps amb els seus fills/es quan gaudeixen de les seves pròpies aficions (anar en bici, al futbol, fer excursions...). Solen ser activitats més físiques. Solen ser més els fills/es els qui s'emmotllen a les aficions del pare. En canvi les mares estan més disposades al diàleg, solen

passar més temps amb els nens i nenes perquè adaptin les aficions a les dels fills/ filles, en moltes ocasions posant-les per davant de les pròpies: "no tengo tiempo para mí". Són les qui solen acompanyar-los al metge o a d'altres professionals, i les qui habitualment estan més presents en esdeveniments escolars com reunions, festes de fi de curs, comprar material escolar, roba, etc. A continuació podem llegir una cita etnogràfica que il·lustra el temps en aquest sentit:

"Creo que la mamá se puede adaptar más a los gustos del hijo, y el padre no se adapta tanto: "Como me gusta el cine, me lo llevo al cine". El otro día un padre me decía: "es que a mí me gusta la bici y yo me lo quiero llevar en bici, pero a mi hijo no le gusta". Y yo le digo: "¿y si no le gusta qué va a hacer tu hijo? ¿A tu hijo qué le gusta?" Las aficiones del padre están por encima de las del hijo. Y en esto soy muy dura, lo siento". (Psicopedagoga i logopeda 1)

A l'altra cara de la moneda, hi hauria el temps emprat fora de l'anterior. Dins del qual hom pot observar que les mares solen ocupar-se més de fer el menjar, ren-

tar-los la roba, acordar cites amb el metge i portar-los a les consultes, i acostumen a demanar més permisos laborals. "Quieren saber y estar". Els i les professionals estan d'acord que, en general, els pares demanen menys permisos a la feina. Solen ser-hi quan se'ls requereix específicament, o "se'ls hi mana".

Així, se sosté que la qualitat del temps està lligada al temps individual que destinen pare i mare al benestar físic i emocional dels fills/es. Generalment, a les consultes, nens i nenes mostren que la persona a qui se senten més propers i amb qui més "compten" és la mare. Això sembla ser el resultat que el temps que les mares passen amb els seus fills/es és més i més complet en aquests dos plans i, per tant, de més "qualitat", la qual cosa proporciona a les mares un millor coneixement de com són els fills/es i els permet detectar abans que el pare si hi ha alguna cosa que els preocupa o inquieta, "lo sabía, había algo que no estaba bien, lo notaba raro". A continuació exposem algunes cites que ho reflecteixen:

"En general el adulto que representa más el afecto y la sensibilidad es el que está más preocupado. En general

suelen ser madres, pero hay algunos padres que también. Está en relación directa con el tiempo que pasan con los hijos". (Psicòleg clínic)

"Generalmente vienen más las madres, pero cada vez vemos más implicación en los padres trayéndolos, otra cosa es que sepan tanto como las madres, como qué medicación toma el niño... Hay de todo, pero aún hoy en día las que mejor saben sobre la salud de sus hijos son las madres". (Pediatra)

La iniciativa

La persona que més cuida és aquella que sol tenir més iniciativa a l'hora de portar les diferents qüestions relacionades amb el fill o la filla. Per exemple, les mares són habitualment les primeres persones que contacten amb el/la professional quan el nen/a té algun problema en el pla físic o emocional, generalment solen ser les primeres en detectar-lo i buscar opcions per resoldre'l. Durant les consultes, les mares acostumen a adoptar el paper més actiu: adopten una postura corporal en la qual els seus cossos estan inclinats cap al o la professional. Una postura que trans-

met atenció, implicació i col·laboració. Tanmateix, els pares adopten en general un paper secundari, una posició corporal darrera de la mare, un paper més de suport i acatament en la presa de decisions. Els/les professionals diuen que en ocasions aquesta postura denota inseguretat, incredulitat, passivitat i/o interiorització d'un rol secundari. Mostrem diversos fragments d'entrevistes a diferents professionals entrevistats/des:

"Habitualmente son las madres. Es así, pero también hay padres. Hay familias en las que siempre llama la madre, en otras los dos, y en algunas, aunque menos, es el padre el que lleva el tema. Habitualmente es la madre.

También es verdad que habitualmente quien toma antes conciencia del problema del niño es la madre, sea por sensibilidad, por pasar más tiempo con él, más capacidad de encarar la situación... pero sí que es la madre la que primero conecta con el niño. Un modelo a veces frecuente es la mamá concienciada, más cerca del problema, más angustiada, el papá más distanciado, menos concienciado. Es un perfil que se da con cierta frecuencia. La mamá dice: a ver es que yo estoy angustiada, y el papá: Bah! No es para tanto, esto es ella que se pone muy nerviosa". (Psicòleg clínic)

"Entre los mails que yo comparto, tengo normalmente el de la mamá, aunque intento incluir a los dos, incluso cuando escribo a los dos, suele contestar la mamá. Y si solo contesta el papá o solo tengo el email del papá, digo: "¡Uy, qué raro! Es poco frecuente, no es lo habitual". (Terapeuta ocupacional)

El puzle constant

Lligat amb l'anterior, arribem al tercer paràmetre. Usualment, la persona que cuida més o se sent més responsable és aquella que acostuma tenir el puzle constant dins del seu cap. Aquest puzle consisteix en un continuat compaginar el temps d'un mateix amb el dels fills/es. En aquest sentit, les mares són habitualment les qui assumeixen dins del seu cap l'organització i logística de les activitats relacionades amb els fills/es. Solen jugar a un constant "tetris" mental en el qual els seus horaris encaixen amb els dels fills/es. De manera diferent, els pares solen adoptar una actitud d'acatament o d'acceptació de tasques concretes assignades per les mares, tasques que poden encaixar més fàcilment amb els seus propis horaris:

"Hay papás que se sienten que no tienen ni puñetera idea de qué hacer con el niño, papás que su parte emocional no la pueden vivir con tranquilidad, se tienen que poner más "machotes" y hay papás que pueden identificarse con sus hijos, pero una cosa es poder identificarse con los hijos y otra cosa es 'quién lleva el peso de los niños': quién se tiene que acordar del pediatra, quién sabe lo que falta para comer, quién tiene que tenerlo en la cabeza es la madre". (Psicòleg clínic)

Permanència dels rols tradicionals de gènere

Se segueixen reproduint els rols de gènere tradicionals en els quals: mentre que el temps de la mare va dirigit principalment a assumir l'organització de la cura del fill/a, de la llar i de la feina, el temps del pare va més dirigit a les seves pròpies aficions, a la feina i a ajudar en la cura dels fills/es. La majoria de professionals entrevistats/des afirmen seguir reproduint a un nivell moderat aquests rols de gènere en les seves famílies, tot i que inculcant als seus fills i filles i als seus pacients una repartició igualitària de la cura dels fills/

es i de la llar. A l'hora d'escollir professionalment treballar amb nens/es, les professionals dones admeten voler treballar amb nens per motius "vocacionals", "des de petita", mentre que la major part dels professionals homes admeten haver descobert voler treballar amb nens en professionalitzar-se.

Podríem trobar una explicació a aquesta resposta general a través de treballs antropològics que assenyalen que el fet que les dones tinguin fisiològicament la capacitat d'engendrar ha causat nombroses conseqüències socials, creences i comportaments en les diferents societats. Entre d'altres, la idea que com que elles posseeixen la capacitat de concebre han de quedar relegades exclusivament en aquest rol i els annexes de la llar i del servei. I la idea que la seva naturalesa és instintiva, perquè la maternitat seria per a les dones el resultat de la cerca d'un instint absolutament visceral. Relacionar la maternitat amb l'instint és convertir el desig de tenir fills en una pulsio biològica. Des de petits/es, se li fa creure a la societat que la dona de manera "natural" està lligada a la llar i a la criança dels fills/es, quan antropòlogues com Hérítier demos-

tren que l'instint maternal està culturalment construït.

En aquest sentit, la llarga tradició d'aquests rols de gènere en els quals la dona cuida de la casa i dels nens/es i els pares treballen, comporta altres conseqüències a nivell general, entre elles un millor diàleg en el pla emocional per part de les mares. Al qual els i les professionals donen molta importància. Per això, en aquesta direcció, la cura dels fills/es que seria considerada més "completa" o de major "qualitat", actualment seria la de les mares, ja que aquestes usualment al llarg de la història han desenvolupat més l'expressió de les emocions. Se senten més segures en aquest terreny i això a l'hora de conèixer els sentiments dels seus fills/es marca un clar avantatge respecte al pare. Es comparteix que els homes solen sentir-se més insegurs en aquest camp. Parlen de la "castració emocional" que han patit i pateixen molts homes des de petits a partir de la coneguda dita: "els homes no ploren". Això ha ocasionat deficiències a llarg termini que han influït en el comportament i en la capacitat de lidiar amb temes emocionals. Molts/es professionals admeten haver compartit situacions en les

quals els pares reconeixen veure's superats per la gestió dels problemes emocionals dels seus fills/es, d'aquí ve que es mostrin més reticents a participar i a parlar amb ells/es. Un dels entrevistats posava l'exemple:

"El motivo por el que el papá no pueda venir no tiene por qué ser desidia, puede ser que esté muy asustado con la situación, este aspecto más dissociativo de los niños psicóticos, "no puedo porque no puedo enfrentarme al dolor de lo que le pasa a mi hijo". Esto se da más en los papás. (Psicòleg clínic)

Tenint en compte els indicadors anteriors, els i les professionals semblen estar d'acord que existeix una qüestió estructural a la base de la societat que dificulta l'equitat en la cura dels fills i filles.

Les dones, ¿principals encarregades de la cura dels fills/es i de la llar?

Socialment, encara se'ls exigeix a les mares que s'ocupin més d'aquestes qüestions, la qual cosa influeix directament en el món laboral. Es percep tant en les famílies amb les quals tracten els/les professionals com en les seves pròpies. Segueixen sent les dones les qui s'absenten més freqüentment de la feina per temes relacionats amb els fills/es en considerar-se el "normal" o "natural". És més, moltes vegades no està ben vist o sembla "sospitos" que un pare demani permís per anar a la festa de fi de curs del seu fill/a o per

altres temes, a menys que la raó sigui "és que la meua dona no pot".

Tornant a Hérítier, aquesta posa sobre la taula la idea existent que les dones s'han d'absentar més de la feina per fer-se càrrec de les responsabilitats familiars, per romandre relegades a aquesta responsabilitat. Tanmateix, no se sol tenir en compte el fet que existeix el mateix desig de tenir descendència per part dels pares. El desig de paternitat és també similar entre homes i dones que han decidit tenir un fill/a, a més del fet que tenir-los és una necessitat per al funcionament de la societat.

Així, aquesta idea pot resultar un arma de doble tall per a la realitat de pares i mares. Per una part, es descarrega d'aquestes qüestions en aquell sector d'homes als quals els resulta "còmode" no assumir més responsabilitats, però per l'altra cultiva la impotència i la culpabilitat de molts altres per sentir "no poder ser-hi" en moments que consideren importants, a més de semblar que volen "esquivar" les seves tasques posant com a "excusa" els seus fills/es. Això tot i deixar més flexibilitat a les mares per ocupar-se dels fills/es, també coarta la llibertat individual i de la

parella en els casos en els quals es desitgi una distribució igualitària pel que fa a les tasques de cura.

"Cuando un chico estaba enfermo en el colegio, quien faltaba siempre al trabajo era la madre. Podría ser atrevida diciendo que el 98% son madres. En el trabajo es muy diferente que falte la mujer por temas de los hijos a que falte el hombre. Se acepta mejor que la mujer, como es madre, tiene que llevar al hijo al médico... y en cambio el padre va porque la mujer no ha podido ir. Es el sustituto, pero no es el que toma la iniciativa. Estoy bastante convencida. Por ejemplo, yo que soy madre, puede ser que mi marido tenga muy desarrollado el tema paternal, a lo mejor hasta más que yo, es el pequeño de 9 hermanos y lo tiene muy desarrollado, pero socialmente, me toca más a mí, porque si él faltaba más al trabajo, se lo miraban con lupa. La sociedad no lo pone fácil." (Psicopedagoga i logopeda 1)

Tot i que algunes de les persones professionals participants d'aquesta investigació consideren que les mares ho tenen més "fàcil" par absentar-se del mercat

laboral, és necessari mencionar que l'estructura del mercat laboral, no facilita la incorporació de les dones i les mares en igualtat de condicions i oportunitats que els homes. Aquest fet es degut, en part, a l'associació entre "mare" i "responsabilitats de cura dels fills/es", mentre que no es produeix aquesta mateixa associació amb el pare.

Cal mencionar novament que ens referim majorment a famílies heteroparentals. En casos de parelles homoparentals, els i les professionals admeten que poden veure afavorida l'equitat en el terreny laboral, ja que en aquests casos la concessió d'un permís laboral per a la cura dels fills/es no depèn en si del sexe de qui ho demani sinó del tipus de feina que desenvolupi cadascú.

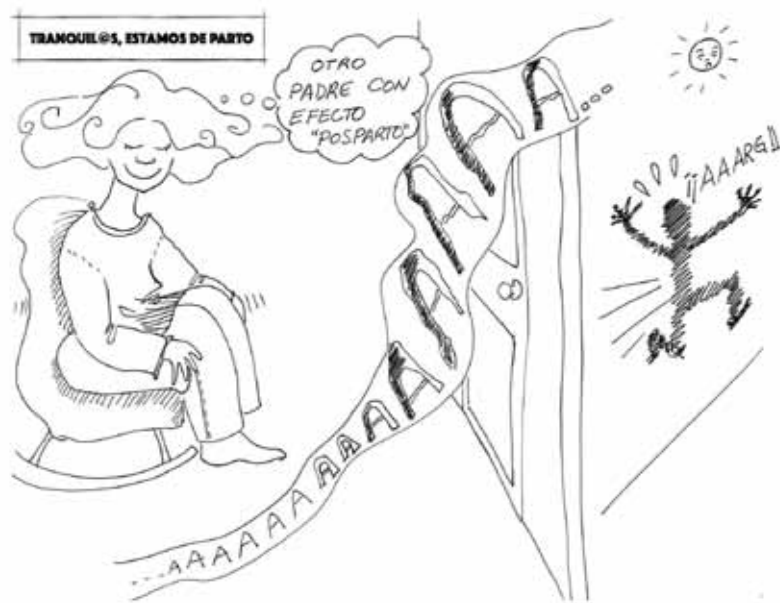
De "delegar" a "ajudar"

A pesar del pes dels rols tradicionals en l'estructura social, s'han produït canvis: el pas de "delegar" a "ajudar" per part dels pares a les mares en les tasques de cura dels fills/es i la llar. Ressaltant que hi ha una gran distància entre "ajudar" i "assumir", aquest pas suposa un avenç cap a l'equitat dins de l'heteroparentalitat.

Els i les professionals assenyalen que en els casos de generacions d'avis/es i de gent de mitjana edat, el pes de la casa, la gent gran i els fills/es, solen recaure força més en les dones. Tot i que, posant exemples dels seus pacients i relatant casos propis, en comparar-se amb els seus fills i filles, reconeixen que actualment entre les parelles d'entre 25 i 40 anys es percep una major participació de l'home com a cuidador. Així, corroborant el que s'ha mostrat en les anteriors Publicacions AFIN, els i les professionals detecten un canvi generacional en la incorporació dels homes a les tasques de cura. Això sí, remarcant que "assumir" i "ajudar" no és el mateix. Que els homes s'ocupen més dels fills/es i de la llar que abans és una afirmació. No obstant això, el fet que els homes "ajudin més" no significa que "assumeixin per igual" la cura dels fills/es i la llar. Les mares segueixen sent les principals cuidadores dels fills/es, assumint moltes d'elles aquesta cura com a "tasques inherents al fet de ser mare".

"Existe un tema también social. Todavía esos roles tan marcados de lo que ha sido lo femenino y lo masculino siguen pesando. Las nuevas generacio-

nes ya han vivido otras situaciones de padre y madre trabajando, pero aun así es como: "Él me ayuda". Ese "él me ayuda" no son tareas de casa compartidas, eres tú con toda la gestión, la planificación y mientras el otro "te ayuda", eso no es compartir, aunque es un primer paso ya que quizás antes no ayudaban, pero aun así, no es compartir. Aún queda mucho recorrido en el sentido de "asumir", no estamos en la igualdad, aún no." (Psicopedagoga i logopeda 2)

Els i les professionals afirmen que, quan el fet d'assumir recau sobre un sol (normalment la mare) poden generar-se situacions de sobreprotecció, generalment insana, tant per al pare i els fills/es com per la pròpia mare. L'excés d'autoresponsabilitat pot manifestar-se en el fet de no deixar autonomia als fills/es i a mostrar-se excessivament angoixades i controladores. En aquests casos, els pares en tenir habitualment una posició més distanciada de les emocions dels fills/es solen ser capaços de relativitzar més la situació problemàtica que poden tenir, donar-hi menys importància (el que a vegades és necessari per equilibrar la situació). Això no obstant, aquest equilibri a posteriori i l'angoixa i el malestar de les mares justifiquen la necessitat que aquesta autoresponsabilitat s'equilibri abans d'arribar a aquestes situacions.

"También hay cosas positivas de los papás. No son tan ansiosos, tan obsesivos. Las madres a veces son muy sobreprotectoras y ansiosas, y a veces esta compensación es sana. Creo que a veces las mamás ejercen demasiada presión de dependencia y hay mucha ansiedad y angustia. Y a veces los

hombres lo relativizan más." (Psicopedagoga i logopeda 2)

El fet d'assumir també pot generar que moltes mares no deixen als pares l'espai que alguns voldrien tenir a l'hora d'ajudar. Moltes pensaran que elles faran "millor" la tasca de torn. Delegar i assumir des d'un principi determinats rols dins de la parella és perillós a l'hora de voler canviar hàbits a posteriori. Mentre n'hi hagi un dels dos que "assumeixi" les tasques de la llar i dels fills/es (generalment les mares), l'altre tendirà a "acomodarse" (generalment els pares), acceptant que aquestes labors "pertanyen" principalment a la persona que les "assumeix".

En aquests casos, acostuma a jugar un paper crucial allò considerat tradicionalment com a "natural" o "inherent" a cada sexe biològic. De fet, quan els/les professionals comenten casos de parelles heteroparentals amb relacions igualitàries (poques), parlen d'una prèvia negociació verbal sobre la distribució de les tasques de cura des del principi de la relació, no sol donar-se de manera "natural", s'ha de negociar.

"Creo que hay un gran peso cultural y social en el que el hombre aún tie-

ne un rol de "pre-queener" y la mujer de "house-keeper". La mujer tiene la doble presencia de trabajar en casa y fuera y al hombre eso le falta. La mujer llega al mercado laboral pensando que también tiene que llevar el liderazgo de casa. También pasa que a veces las mujeres no dejan cancha a los hombres, también en las enfermedades. Ellas les dicen: "Calla que yo sé lo que pasa, porque yo estoy más". Y a veces el marido pone más sentido común porque relativiza y pone las cosas en su justo término, la mujer tiende a exagerar más y a decir: "No, yo lo sé porque es mi hijo". El hombre así se siente un poco apartado. Ese ámbito en el que la mujer aparta al hombre todavía se ve, por tanto no creo que sea solo culpa de uno, creo que es de los dos." (Pediatra)

Reflexions finals

Partint que la percepció d'iniquitat (repartiment injust) o equitat (repartiment just) en la cura dels fills/es i les labors domèstiques per part de pares i mares, va de la mà de l'imaginari de gènere del qual aquests parteixen, en el qual les mares

segueixen sent les principals cuidadores, cal plantejar-se si aquesta visió no està precisament esbiaixada per una definició de "cuidar" enfocada sens dubte a la tasca que generalment han desenvolupat les dones: la llar i els fills/es. Tasques que han contribuït a completar el que tradicionalment s'entenia per "dona", persones que pel fet d'haver nascut amb sexe femení havien de ser i fer com els hi exigia la societat. Això podria indicar que no és que els pares no "cuidin tant" com les mares, sinó que no ho fan com elles. Per exemple, fer activitats lúdiques amb ells en ocasions ajuda els fills/es a desconnectar i relaxar-se, no entraria això en la categoria de "cuidar" però d'una altra manera? Potser la qüestió resideix en què partim a priori d'un concepte de "cuidar" feminitzat que no permet incloure i/o valorar el que els pares fan pels fills/es. La qual cosa qüestionaria la idea que els pares "no cuiden tant", ja que simplement no ho farien segons la manera tradicional d'entendre el fet de "cuidar".

De la mateixa manera, el fet que les mares siguin les que principalment s'expressen en les consultes i assumint que en general els pares solen ser menys co-

municatius en aquestes, podria esbiaixar una visió "completa" del nivell de "cura" i d'esforç que mares i pares exerceixen sobre els fills/es, ja que en general comptem molt menys amb les percepcions paternes.

"En general las mamás son más finas apuntando en aspectos más emocionales del niño y los papás menos, pero no es siempre así. Con el tiempo esto ha ido cambiando. Los papás también empatizan, no les da vergüenza decir que sufren... Para mí no es importante señalar lo que te dice la mamá y lo que te dice el papá, sino cómo juega la relación entre ellos. Por ejemplo, cuando a una mamá le abrumba mucho la situación y el papá dice: "¡Bah, esto no es nada!" Tú erróneamente puedes pensar que el papá no se entera, hasta que te das cuenta de que el papá está preocupado por la mamá y frivoliza la situación para que la mamá no caiga en depresión. Entonces yo no intento verlo desde el papá o la mamá sino desde la relación de ambos, es decir, en general entiendo a la familia como una unidad. La mamá me puede ha-

blar de aspectos sensibles y el papá de otros, pero mi lectura no es que la mamá es más sensible y el papá es más burdo, sino que la mamá expresa los aspectos más sensibles de esta unidad familiar y el papá expresa otros aspectos, pueden pensar igual pero a la hora de expresarlo son una unidad. Influye mucho la relación.” (Psicòleg clínic)

En aquesta cita es reflecteixen les relacions dins d’una unitat familiar comuna en la qual les mares se segueixen percebent com les més sensibles i els pares se segueixen veient més “bastos” i relativitzadors. Tanmateix, aquesta interpretació de la família pot tornar a caure en reproduir els rols tradicionals de mares i pares. Així, caldria posar en debat la pròpia construcció social de gènere que tenen els/les professionals com a membres de la societat en la qual ens trobem. Vinculant això amb l’anteriorment mencionada “autoresponsabilitat”, novament, ¿per quin motiu les mares solen percebre’s com a les més angoixades amb els problemes dels seus fills?

Queda clar que un factor clau en la “sensació” individual de col·laboració i

aportació dins de les tasques de la llar i els fills/es és el temps del qual hom disposa i què en fa. Potser la clau estigui en mesurar el grau d’implicació de cadascú, a través del tipus de tasques que cada un realitza en el conjunt de “labors de convivència” dins d’una família. Quin dels dos, pare o mare, realitza més tasques? Qui s’adjudica o li són adjudicades les més àrdues? A qui les més lleugeres? Qui tria les que més li agraden i qui no tant? Ha existit algun consens en l’assignació d’aquestes tasques?

Actualment, les respostes a aquestes preguntes segueixen vinculades en gran mesura a la permanència dels rols tradicionals de gènere. Tanmateix, aquests no estan tan encotillats com abans. El canvi generacional està propiciant que cada vegada més l’assignació de tasques relacionades amb la llar i els fills/es sigui negociada entre pare i mare, fet que genera una gran diversitat de paisatges familiars relacionada directament amb la progressiva suma dels homes a les tasques de la cura dels fills/es i la llar. No obstant això, caldria replantejar-se què entenem per “cuidar”, ja que potser la definició comunament més acceptada no reflecteix de-

terminats aspectes i tasques que són realitzades principalment per homes, factor que podria ocasionar la seva exclusió de l’esmentada definició.

SOBRE L' AUTORA DEL TEXT

Alicia Paramita Rebuelta Cho

Llicenciada en Bachelor of Science in Communication Sciences (Periodisme) per la Universitat de CEADE (University of Wales) amb First Class Honours. Va treballar en el món audiovisual per a la productora Zenit TV a Santiago de Compostela. El 2014 va obtenir una beca FPU del Ministerio de Educación, Cultura y Deporte per realitzar el doctorat en Antropologia, la qual cosa la va vincular institucionalment a la Universitat Autònoma de Barcelona i al Grup AFIN. Alicia realitza la seva tesi sobre "Governança reproductiva a l'illa de Flores (Indonèsia)", fent treball de camp, concretament amb el grup etnolinguístic Sikka.

SOBRE L' AUTORA DE LES IMATGES

Sara Cendán Masip (SACEMA)

Sara va néixer prop de París el 1977 i es va criar a Barcelona. Es va diplomar en disseny de moda als 22 anys, professió que li encantava i desenvolupava amb facilitat i vocació. La seva trajectòria professional en el sector tèxtil la va dur, el 2006, a treballar en una multinacional japonesa que la feia viatjar per Àsia i Europa. Una feina que hagués gaudit el doble, si no hagués tingut ja el seu primer fill.

Amb l'embaràs de la seva segona filla, el 2009, la contradicció entre el seu estil de vida i les seves responsabilitats maternals es va aguditzar, i, al cap d'any i mig, conjuntament amb la seva parella van prendre la decisió d'anar a viure més aprop de la natura.

El curs 2011-12 es va formar com a doula (acompanyant de la maternitat). El 2012 van arribar a Arbúcies (Girona) per formar part com a família en un projecte educatiu d'educació viva. Un espai on van des-aprendre molt i on segueixen aprenent, dels seus fills-filla (ara tenen 3), els i les acompanyants, de les mares i pares que conformen el projecte, i d'ells mateix@s. A dia d'avui (2016), estan emprenent un projecte de venda cooperativa, també a Arbúcies.

Com a autora, és multidisciplinar, però dins del projecte Col·lecció MUSAS és més que mai vinyetista activista per la conscienciació social i cultural, i la humanització dels processos de Vida. Proposa "...viure una Vida el més coherent possible amb el nostre sentir més profund"

www.saracendan.blogspot.com

PER LLEGIR...

Hakim, C. (2005)
Modelos de familia en las sociedades modernas: ideales y realidades
 Madrid: CIS

Chacón, F. i Bestard, J.
 (2011)
Familias: Historia de la sociedad española (de final de la Edad Media a nuestros días)
 Madrid: Cátedra

Roigé, X. (2006).
Familias de ayer, familias de hoy. Continuidades y cambios en Cataluña
 Barcelona: Icaria

Aquest llibre informa de dues enquestes representatives i comparatives fetes a homes i dones a Gran Bretanya i Espanya, dos països elegits per il·lustrar la diversitat de les modernes societats europees. L'autora presenta un estudi sobre els models ideals de família i rols familiars, les orientacions laborals, els valors patriarcals i les preferències d'estils de vida i com aquests aspectes influeixen en les històries maritals, en la fecunditat, en les pautes d'ocupació, en la segregació ocupacional i en la mobilitat laboral de les dones, però no en la participació dels homes en el mercat de treball. Les preferències d'estils de vida i les orientacions laborals influeixen de manera considerable en les activitats de les dones i, especialment, en les eleccions laborals de les dones casades, però pràcticament no ho fan en els valors patriarcals (en els quals normalment se centren les enquestes sobre actituds socials).

La lectura d'aquest llibre convida a conèixer la societat espanyola dels últims set-cents anys a través del prisma de la història de la família. És un concepte però, sobretot, és una realitat que s'insereix en el conjunt de la societat mitjançant el matrimoni i el parentiu; és a dir, la filiació i l'aliança. La positiva valoració que els ciutadans tenen de la família té les seves arrels en el temps històric i en el significat, el simbolisme i el paper que han tingut en la història d'Espanya la genealogia, l'herència, el cicle de vida i la reproducció social. Més enllà de les clàssiques divisions acadèmiques i de les etapes polítiques en què s'ha dividit la història del país al llarg d'aquest període, les famílies han constituït, i continuen constituint, el nucli bàsic del sistema sociopolític i cultural.

La família és una de les institucions més sensibles als canvis socials, econòmics i polítics, però alhora continua sent l'agrupació social més important i que representa una major continuïtat. Per això, l'estudi d'aquesta institució és un dels elements bàsics per comprendre una societat i la comparació dels distints sistemes familiars ens proporciona una de les millors radiografies de com és aquesta societat. El llibre tracta sobre l'evolució de la família a Catalunya, mostrant una sèrie d'aproximacions monogràfiques a la família en el passat i a les transformacions que està experimentant en l'actualitat.

PER VEURE...

Reitman, J.
(2014)
**Hombres,
mujeres y
niños**
EEUU, 116 min

Koreeda, H.
(2013)
**De tal padre, tal
hijo**
Japó, 120 min

Linklater, R.
(2014)
Boyhood
EEUU, 120 min.

Cuerda, J. L.
(1999)
**La lengua de las
mariposas**
Espanya, 97 min.

La pel·lícula tracta sobre l'impacte de les noves tecnologies en els hàbits familiars, en les relacions, en el nou concepte de confiança mútua, sinceritat i fidelitat, oferint una mirada clínica i melancòlica d'un món en continua evolució en el qual estem esclavitzats per les xarxes socials, internet i pel nostre jo virtual. Intentant reflexionar sobre qüestions com: Quin és l'impacte de les pantalles i les noves tecnologies en les famílies dels nostres dies? Quan de temps ens roben en la vida familiar? Com impacten en la vida dels nens i dels adolescents? Com impacten en la vida dels adults i la vida matrimonial?

Aquest film tracta d'aquells vincles que sorgeixen per la rutina i el temps. Narra una història familiar en la qual es qüestionen idees arrelades sobre la importància de la sang i la manera en la qual l'ésser humà genera els seus vincles. I, a partir de la història del protagonista, Ryota, un home que passarà per un canvi intens a causa dels seus severos valors, el director realitza una exploració de la cultura del Japó, mostrant detalls quotidians com les salutacions constants, la manera "civilitzada" de conversar qualsevol afer, la importància del llinatge i els llaços sanguinis en el sistema patriarcal japonès, les regles per ingressar a l'educació bàsica, els rituals familiars i els àpats diaris.

La pel·lícula registra el creixement d'un nen que esdevé adolescent, tot i que en realitat mostra la història de diverses famílies al llarg del temps. El director agafa els seus personatges, registrant-ne el periple vital any rere any, filmant uns dies cada vegada durant una dotzena d'anys, per testificar el creixement de Jason Jr., tant pel que fa al físic com a la seva mentalitat, i l'evolució de la seva família. El procés dels protagonistes és un reflex d'una època, de costums i d'estils propis d'aquells temps.

El protagonista és una prolongació de la seva família, una tradicional família espanyola. Aquesta pel·lícula mostra com l'autoritat del mestre s'associa a l'autoritat familiar, i es reforcen mútuament. Així com els antagonismes ideològics de l'Espanya de 1930, on també s'hi reflecteixen diferents models de família de l'època.

NOTÍCIES AFIN

Bruna Alvarez va participar de "SENSEFILS" amb Orna Donath, autora del llibre "Madres Arrepentidas"

El passat 25 de març, en el marc de l'exposició "Sensefils" realitzada per Cara Bossi al Centre Cívic de la Barceloneta (Barcelona), s'organitzà una taula rodona al voltant de la(les) (no) maternitat(s). Orna Donath, professora de la Ben Gurion University of the Negev (Israel) i autora del llibre *Madres arrepentidas*, publicat a Espanya per l'editorial Reservoir Books, aportà la perspectiva de l'emoció d'haver-se penedit de ser mare, encara que no sempre d'haver tingut fills/es, en el context israelià. Bruna Alvarez, del grup AFIN-UAB, presentà els resultats de la seva tesi doctoral sobre els diferents camins a través dels quals les dones decideixen o no convertir-se en mares, i com les desigualtats del mercat laboral i la falta de coresponsabilitat entre homes i dones en les parelles heterosexuales, poden influir en les seves decisions.

Les persones assistents del públic plantejaren preguntes i qüestions sobre com es viu i s'experimenta la maternitat i la no maternitat en el context de Catalunya, i es valorà la necessitat d'un debat públic sobre (no) maternitat(s).

Visions contradictòries de la cura d'infermeria

Acaba de publicar-se l'article titulat "Contradictory views of nursing care among students at the end of their nursing education", realitzat per la Dra. Antonia Arreciado i la Dra. Mª Pilar Isla, ambdues integrants del grup AFIN. Aquesta publicació, al *Journal of Advanced Nursing*, posa de manifest les visions contradictòries que, respecte a la cura, mostren els estudiants d'Infermeria en finalitzar els seus estudis universitaris. D'una banda, consideren la cura com el nucli de la professió. De l'altra, manifesten una visió on la provisió d'aquesta cura no és la principal activitat de les infermeres, aspecte que tampoc els sorprèn. La cura és interpretada com una activitat que té tan poc valor que pot ser transferida sense problemes a altres professionals. Tot això en una professió, la Infermeria, en la qual, segons s'entén, la cura n'és l'essència i allò que la distingeix d'altres i, alhora, en estudiants que en breu es convertiran en la nova generació de professionals. L'article pot consultar-se al *Journal of Advanced Nursing*, 2017, 73 (2): 410-420. DOI: 10.1111/jan.13114.

Els aperitius dels dijous AFIN

Cada dijous portem a terme els aperitius AFIN, en els quals diverses investigadores i investigadors presenten els seus treballs en un espai de trobada i aprenentatge en comú. A l'enllaç que es reproduïx sota aquestes línies, es pot consultar la programació per al mes d'abril.

[Consultar programa](#)

Proper Taller: Tenir fills o no tenir fills

El proper 13 de maig tindrà lloc al Centre AFIN el Taller "Tenir fills o no tenir fills, aquesta és la qüestió", l'objectiu del qual és oferir espais de reflexió a dones que s'estiguin plantejant si volen ser mares o no. Consta de quatre parts en el transcurs de les quals es treballarà sobre el que socialment s'espera d'una mare, la relació de les mares amb el mercat laboral, la possibilitat de la maternitat en solitari i les opcions de preservació de la fertilitat. El taller anirà a càrrec de Bruna Álvarez, qui porta més de set anys treballant al voltant de les decisions reproductives de les dones a Catalunya i qui en breu finalitzarà una tesi doctoral sobre el tema.

Inscripcions i més informació:
c.abin@uab.cat

Exposició fotogràfica "Retrats d'Acollida"

El proper cinc d'abril tindrà lloc la inauguració de l'exposició "Retrats d'acollida", una mostra fotogràfica i visual que ens ofereix Miquel Serra.

A l'acte, hi intervindran Esteve Gener (Director de la Fundació Pere Mitjans) i Juan Canimas, doctor en Filosofia i coordinador científic de l'Observatori d'Ètica Aplicada a l'Acció Social, Psicoeducativa i Sociosanitària.

Miquel Serra és membre del Grup AFIN i del projecte d'investigació Recercaixa "Homes cuidadors: Reptes i Oportunitats per reduir les desigualtats de gènere i afrontar les noves necessitats de cura (2015-2016)" (2014ACUP0045). La seva mostra presenta una sèrie d'imatges quotidianes de les persones que viuen a la Fundació Pere Mitjans i audiovisuals sobre els homes cuidadors, fruit del treball de camp per a l'esmentat projecte realitzat a les llars i centres de la Fundació. A través de la mateixa, ens proposa una reflexió sobre conceptes com el reconeixement, l'acompanyament i la cura entesos com a mesura de la qualitat real de les relacions entre éssers humans diversos i el seu entorn. L'exposició es podrà visitar del cinc al vint d'abril, a la Sala Noble del Convent de Sant Agustí de Barcelona.

La gestació subrogada en la VI Assemblea de Podemos Feminismos

El passat 26 de març, en el marc de la VI Assemblea de Podemos Feminismos, va tenir lloc una sessió d'anàlisi i discussió entorn de la gestació subrogada. Moderada per Cristina Hernández, hi varen intervenir quatre dones que proporcionaren diferents perspectives: Francesca Puigpelat (Catedràtica de Filosofia del Dret), Begoña Román (Doctora en Filosofia, especialista en Ètica Aplicada), Beatriz San Román (Doctora en Psicologia Social i membre del Grup AFIN) i Beatriz Gimeno (responsable de l'Àrea de Igualdad de Podemos en la Comunidad de Madrid). La taula va concloure amb el convenciment que és difícil, si no impossible, donar respostes senzilles a qüestions tan complexes com la que la convocava.

Jornades "Identitats i orígens en adopció i reproducció assistida"

La Facultat de Trabajo Social i el Departament de Trabajo Social y Servicios Sociales de la Universidad de Granada, l' AFAM (Associació de Famílies Adoptives Multiètniques) i el Grup AFIN organitzaren a la Universidad de Granada, els dies 17 i 18 de març, unes Jornades sobre: "Identidades y 'orígenes' en adopción y reproducción asistida".

La intervenció dels conferenciantes començà amb la Dra. Marre i la seva ponència titulada: "'Orígenes' y 'Anonimato'". Després de l'anàlisi de la realitat entorn de l'externalització de la reproducció a través de l'adopció, la reproducció assistida i la subrogació o en reproducció amb participació de "terceres parts", s'abordà el debat de l'existència, d'almenys dos interessos, a vegades contraposats. Per un costat, l'interès per envoltar de secret, silenci o 'anonimat' l'origen dels nens i nenes, ja siguin els emparats per la llei –donació anònima de gàmetes i embrions– o els no permesos –gestació subrogada–, il·legals o d'apropiació, o adopcions. Per l'altre, el creixent interès per accedir a la 'informació' o accés a la 'seva pròpia història genètica' de les persones nascudes a través de *third-party reproduction*. Un interès per 'saber' que moltes vegades respon, entre altres coses, a un context sociocultural creixentment medicalitzat que assigna molt de valor a la informació genètica de les persones com s'ha vingut constatant en el projecte d'investigació interdisciplinari i interuniversitari del programa I+D+I "Retos sobre 'orígenes' en reproducción asistida

con donación de gametos y/o embriones, gestación subrogada -con o sin donación de gametos- y adopción" (CSO2015-64551-C3-R. Seu: UAB. IP: Diana Marre).

El Dr. José Antonio Lorente Acosta, director del Laboratorio de Identificación Genética de la Universidad de Granada, exposà el projecte DNA-Prokids, en relació a la lluita contra el tràfic d'éssers humans mitjançant la identificació genètica de les víctimes i els seus familiars, especialment de menors. Va explicar com aquest procés es desenvolupa a països d'Amèrica Llatina i d'Àsia, a través d'un registre genètic (base d'ADN) de nens desapareguts, i de les seves famílies. Això ha permès fer test genètics i evitar l'adopció il·legal, i en l'actualitat aquest projecte també està permetent la prevenció del tràfic il·legal d'òrgans.

La Dra. Silvina Monteros Obelar, presidenta d'ESCODE, exposà el nou debat en el marc de l'externalització de la reproducció sobre la gestació subrogada a Espanya. En paraules de la ponent l'objectiu de la seva ponència va ser: "Reflexionar sobre la gestación subrogada para ayudar a liberarnos de discursos esencialistas y naturalizadores en relación a la maternidad biológica, de la heterosexualidad obligada y de la escasamente cuestionada capitalidad que se le da a la familia nuclear tradicional. Un debate abierto sobre el tema contribuiría a conocer cómo se está llevando a cabo, en qué condiciones y en qué medida se está respe-

JORNADAS
Identidades y 'Orígenes'
en Adopción y Reproducción Asistida

Workshop
ADOPCIÓN /RAZA /RACISMO

Organiza
AFAM
Asociación de Familias Adoptivas Multiétnicas

17- 18 Marzo 2017
Sede 17 Marzo: Salón de Actos de la Facultad de Ciencias del Trabajo
Sede 18 Marzo: Centro de Enseñanza Profesores (CEP)
Comunicación: 3015, 20000

Colabora
CENTRO DE SERVICIOS
GRUPO DE INVESTIGACIÓN
FACULTAD DE CIENCIAS DEL TRABAJO
FACULTAD DE TRABAJO SOCIAL
UNIVERSIDAD DE GRANADA

INSCRIPCIONES: afamgranada@hotmail.com

tando el interés de los niños y las niñas inmersos en estos procesos reproductivos".

El Dr. Marcin Smietana, investigador postdoctoral en el Grup d'Investigació de la Sociologia Reproductiva (ReproSoc) a la University of Cambridge, va basar la seva intervenció en les investigacions que ha anat desenvolupant: "Sobre los orígenes y relaciones con gestantes y donantes en las familias de padres gays" des de la perspectiva dels nens/es. D'una banda, de les famílies entrevistades a Espanya, en altres països europeus, i als Estats Units i, de l'altra, les gestants i donants que els havien ajudat, sobretot als Estats Units.

La Dra. Salvo va intervenir amb la ponència: "Paradigmas, políticas y prácticas para el trabajo interdisciplinario sobre adopciones, orígenes e identidades: Una aproximación narrativa". Com

va exposar l'autora: "En el contexto contemporáneo internacional y latinoamericano se evidencian una serie de transformaciones jurídicas, sociales y políticas que vuelven sumamente propicio y urgente repensar los paradigmas a la base de las intervenciones profesionales en materia de adopciones. Los profesionales del campo psicosocial nos situamos habitualmente en dispositivos institucionales que operan reforzando los quiebres y discontinuidades en las historias de vidas de las personas que han sido adoptadas, sus familias de origen y sus familias adoptivas. Frente a ello, creo muy necesario poder aproximarnos desde perspectivas y herramientas interdisciplinarias que tensionen e interpielen el adultocentrismo, los etiquetamientos y "las recetas" aún dominantes en el ámbito de la investigación y la intervención sobre esta temática".

La Dra. Beatriz San Román va parlar del tema "Adopción, raza, etnicidad y orígenes: enredos bioculturales". Tal com va exposar la ponent: "Actualmente pensamos en las identidades más que, como algo que se posee o que viene dado, como narrativas personales que nos dan sentido. Para las personas adoptadas transracionalmente (como para muchas otras cuyas vidas están marcadas por el movimiento y la globalización), su construcción resulta muchas veces compleja, pues les es difícil encajar en los viejos esquemas que ligan la identidad al territorio. ¿Hasta qué punto los discursos al uso sobre la adopción limitan sus posibilidades? ¿Es posible resistirse a ellos y encontrar

otras narrativas que den sentido y coherencia a sus trayectorias vitales?".

Cari McCay, treballadora social, especialista en adopció transracional i identitat en l'adopció, va parlar desde la seva experiència com a adoptada nacional d'origen guineà, sobre la "Adopció Transracional". Com va exposar Cari: "Son todavía escasas las oportunidades en las que podemos escuchar la experiencia en primera persona de los adoptados transraciales. Nuestras voces son nuevas en el mundo de la adopción, por ello, es importante fomentar espacios en los que nuestras experiencias puedan ser escuchadas y compartidas".

Finalment, seguint el fil de les experiències, la Dra. Valle Medina exposà un cas de mediació per qüestions racistes. El relat s'abordà de forma compartida, amb Sefali Arana, adoptada d'origen indi, i estudiant del Grau en Treball Social. L'exposició es va centrar als processos de mediació penal juvenil, que es porten a terme des de l'Equipo de Mediación de la Asociación Ímeris, i dels conflictes que, al marge de la seva qualificació jurídica com a delictes d'una o altra mena, posen en escena situacions on menors infractors han provocat danys a altres persones, les víctimes. En aquestes jornades, es visualitzaren els efectes i possibilitats que poden tenir aquests processos de mediació en víctimes que han patit danys pel fet de ser d'un altre origen ètnic, per la qual cosa varen comptar amb la participació en primera persona de la víctima del procés de mediació.

I en la línia de les "Experiencias sobre educación antirracista: estereotipos, construcciones sociales y propuestas para la transformación", la pedagoga Ellie Clarissa Suazo Arzú abordà els projectes en Educació Secundària.